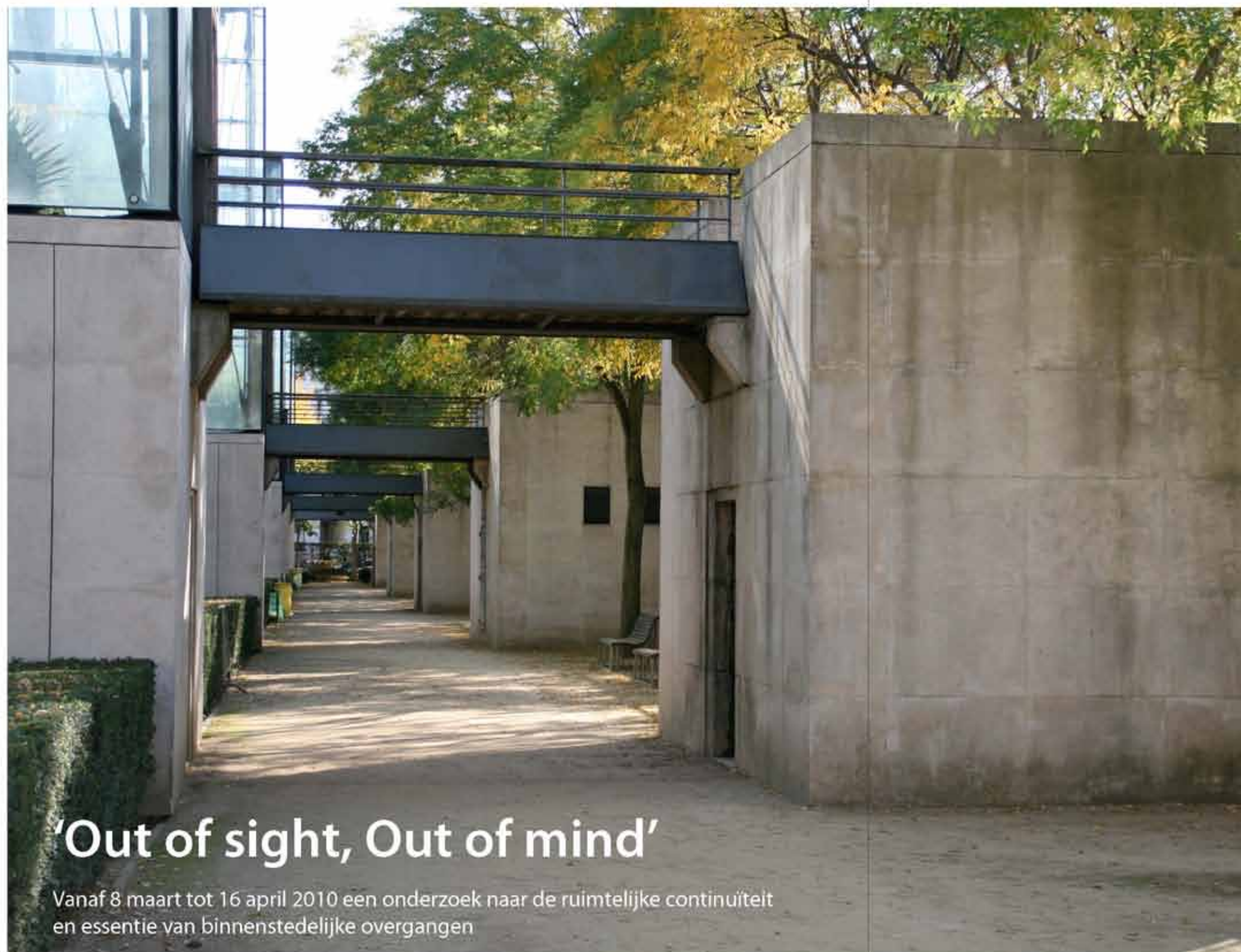

'Out of sight, Out of mind'

Vanaf 8 maart tot 16 april 2010 een onderzoek naar de ruimtelijke continuïteit en essentie van binnenstedelijke overgangen

(Binnenstedelijke overgang Parc André Citroën)

Binnen stedelijke overgangen tussen rood en groen vormt de inrichting van de plint een essentiële schakel tussen het optimaal functioneren van beide gebieden. Een uniforme vormgeving en contrast ten opzichte van aangrenzende ruimten en functies versterkt de ruimtelijke zichtbaarheid, en daarmee beleving van randen en overgangen. De ervaring van de plek als identiteit, de geest, wordt gevormd door ruimte.

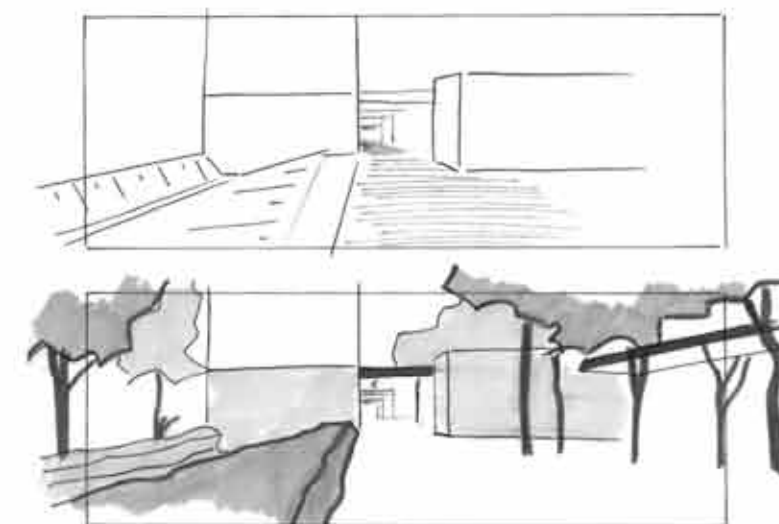
De perceptie van het begrip ruimte, stellend dat deze bestaat uit 'binnen' en daartegenover 'buiten', wordt in absolute zin gevormd door een grens tussen beide, de rand[1]. Zonder rand geen ruimte, geen identiteit, geen genius loci.

PROJECTIE

Het spanningsveld tussen stedelijk bebouwd gebied, lees: architectuur en stedenbouw, en de stedelijk openbare buitenruimte, lees: ruimtelijke vormgeving, is de exacte plaatsbepaling van de omschreven problematiek. Deze zogenaamde plint huisvest een breed scala aan functies, voorzieningen en ruimtelijke elementen, opgenomen in een programma, die de basis vormt voor het creëren van een concrete scheiding tussen twee ruimten.

TRANSFORMATIE

Stedelijke ontwikkelingen laten vanuit het verleden zien hoe openbare ruimtes gelegen aan de buitenrand van steden ingesloten raken in het stedelijk gebied. Het slechtten van de stadswallen en de omvorming ervan naar groene singels en promenades, of de omvorming van buitenstedelijk gelegen besloten paleistuinen naar openbare parken zijn hier voorbeelden van. Fysieke transformatie van randen heeft zich voorgedaan bij vroegere buitenplaatsen of paleistuinen. Gelegen aan of buiten de stadswallen gaven de randen een concrete functie, de omsloten ruimte een eilandfunctie en de landelijke context de functie van contrasterende contramail. Functionele transformatie van randen uitte zich in een veranderend programma voor randen door toedoen van economische, politieke en/of sociale ontwikkelingen. Nieuwe wensen en eisen, bezuinigingen, stand van techniek of politieke verschuivingen zijn allen van invloed op de ruimtelijke ontwikkeling van de stedelijke openbare ruimte, en daarmee de omkadering ervan, de stedelijke overgangen.

(Foto anacorn)

'Out of sight, out of mind.'
Zonder contrast en uniformiteit
geen heldere randwerking, zonder
rand geen beleving van ruimte.

ANATOMIE
Illustratief voor het aantonen van de kracht en essentiële rol die stedelijke overgangen uitdragen in de beleving van ruimte is het stedelijk park, Parc André Citroën gelegen in Parijs. De transformatie van het voormalige fabrieksterrein in een futuristisch stadspark heeft geresulteerd in een grillig verloop van randlocaties, uitstrekkend van de rivier de Seine diagonaal door de wijk. Gevolg, grote variatie aan contextuele bebouwingstypes, -hoogtes en functies. Kansen om te benutten, waardoor een breed scala aan ruimtelijke randoplossingen is toegepast.

Een anatomische ontrafeling van de grote diversiteit aan parkranden aan de hand van de reeds beproefde Serial Vision-methodiek van Gordon Cullen[2] laat een gelaagdheid in randen zien die is te definiëren in drie punten:

RELIEF
De relatie tussen horizontaal en verticaal georiënteerde vlakken en elementen vormt een beeld- en sfeerbepalend ontwerpmiddel op diverse schalen. Hellende grasvlakken, zitranden en trappartijen toegepast in overgangen markeren de rand en herbergen een functie (ontspannen, betreden). Zowel visueel als functioneel inzetbaar ter inpassing in overgangen.

Parc André Citroën kent een algeheel verdiept gelegen centraal parkgebied geldend als tussenstap in de afdaling van de woonwijk naar de kade aan de Seine. Randen en overgangen spelen op diverse schaalniveaus daar op in, onder andere door ter plaatse van het parkdeel rondom de hoofdentree, gelegen in een relatief besloten stedelijke setting, te kiezen om afstand en geborgenheid te creëren door diverse zones aan te brengen tussen het centrale parkdeel en de context. Deze zones, afwisselend verhoogt en verdiept gelegen vormen ruimtes op zichzelf, waarbij de diversiteit en gelaagdheid in het beeld visuele afstand creëert zonder de absolute afstand te vergroten (ruimteschaarste). Verder kunnen randen rondom het centrale parkgazon door het ruimtelijke schaalniveau een bovenmenselijke maat krijgen, waardoor een hellende overgangzone ingericht wordt middels afwisselende thematische tuinen. Gekoppeld aan de hoogstedelijke verhoudingen en ruime parkopzet, worden deze randen verder verfijnd middels een randtype als een ha-ha, hekwerk en/of reeks follies.

onderzoekgebied	hoogte en relief	massa-ruimte	identiteit en context	zicht	ruimteverdeling
Parc André Citroën, Parijs					

[Selectie ontwerpmiddelen overgangen Parc André Citroën]

VOORGROND EN DIEPTEWERKING
Enscenering, coulissewerking en silhouetvorming zijn ontwerpmiddelen die veelvuldig zijn toegepast in parkranden en overgangen. De dieptewerking en het creëren van beweging van het parkbeeld langs randen is toegedicht op het vergroten van de thematiek en identiteit van de plek.

De noordelijke parkovergang in Parc André Citroën verbeeldt het begrip dieptewerking op een theatrale en visueel

zichtbare manier. Het plaatsen van een reeks follie-paren parallel aan de rand over een grote lengte creëert diepte waarin poorten doorzichten creëren. Een ander voorbeeld van enscenering en dieptewerking in parkranden is Parc des Buttes-Chaumont, eveneens gelegen in Parijs. Hier vormen beplantingsmassa's afgewisseld met uniforme grasvlakken op minder contrasterende, maar evenzeer op theatrale wijze diepte en beweging in de parkrondgang.

WANDEN EN BEGRENZINGEN
Geabstraheerd gezien vormen wanden (hekwerk, muur) en objecten (beplanting, kunst, bebouwing) de contramail voor de open ruimte, en begeleiden zichtlijnen en doorzichten door contrast in massa. Parkranden schermen af wanneer beslotenheid, rust of een ander beeld dan het aangrenzende gewenst is. Deze zelfde randen zijn open wanneer openbare functies, toezicht en verbinding voorname aspecten van de openbare ruimte zijn.

In Parc André Citroën is een variëteit aan randtypes toegepast, zowel functioneel als visueel open en/of gesloten. Constructief massieve wanden zoals toegepast rondom de hoofdingang definiëren in twee richtingen de beleving van de rand, versterkt middels heldere parkentrees (poortfunctie). Een open parkbegrenzing inspelend op de functionele afsluiting van het park, is de ha-ha ter plaatse van de overgang tussen de twee parkdelen. Maximale visuele connectie en vergroting van het openbare karakter, maar toch een helder gedefinieerde rand.

Zo zijn randtypes combinaties van de begrippen open, transparant, gesloten en functioneel, en visueel. Resultierend in contrasterende ruimtelijke principes voor randoplossingen.

CONCLUSIE
Waar structuren botsen ontstaan conflicten, smelten functies, sferen en beelden samen en kansen bieden zich aan. Ruimtelijke ontwikkelingen en transformaties van randen hebben fysiek, visuele en functionele grondredenen. De zichtbaarheid en ervaring van een rand of overgang kan zowel visueel massief als subtiel en open beleefbaar zijn. Scheiding in functie, beeld en sfeer creëert een contrast waarin de overgang een diffuse randoplossing vormt en een rand een directe wisseling van ruimten bewerkstelligd. Heldere ontwerpingsrepen laten zich onderscheiden in een drietal hoofdverschijningsvormen:

- Visueel open overgangen duiden de overgang aan middels diversiteit in oppervlaktemateriaal, microrelief of taluds (zitrand, trap), en laagtes in het maaiveld (ha-ha, greppel, waterpartij). Zodoende worden door aanpassingen in het horizontale vlak functionele scheidingen gecreëerd met behoud van de ruimtelijke openheid. Dit randtype speelt optimaal in op de relatie en verbinding met de directe context, vaak toegepast rondom openbare ruimten met een pleinfunctie.

- Diffuse overgangszones creëren een scheiding in ruimtes middels het vormen van een tussenruimte, toevoeging van functies, al dan niet visueel besloten. Verschil bestaat er tussen de visueel transparante overgangszones (meervoudige bomenrij) en de massieve overgangszones (verhoogd maaiveld). De toepassing van dit randtype komt het best tot zijn recht op buitenruimten met een grotere maat door de grote ruimtevraag.

- Directe randen markeren over in minimale breedteafstand een scheiding in ruimte, functie en beeld. Uitingvormen zijn gesloten randen (hekwerk, muur) en transparante of open randen (bomenrij, reeks meubilair).

Uniformiteit in vormgeving en contrast tussen ruimten bepalen de ruimtelijke randbeleving van stedelijke overgangen op basis van zichtbaarheid. Afhankelijk van de verhoudingen van de buitenruimte en de aangrenzende stedelijke context verbeeld een uniform vormgegeven randtype de meest beleefbare en zichtbare overgang. Daarmee vormt de rand een constante factor in de ruimtelijke beleving, en vervult een essentiële rol in de openbare ruimte. Voor exacte bevindingen, resultaten en toelichtingen is het wenselijk de inhoudelijke hoofdstukken van het onderzoeksrapport 'Binnenstedelijke overgangen'[3] raad te plegen. De thematisch geordende bundeling van ontwerpprincipes is inzetbaar ter ondersteuning van het ontwerpproces van de stedelijke openbare buitenruimte.

[3] Bron: Opening Spaces - Design as Landscape Architecture, Hans Loidl & Stefan Berruol, 2003

[2] Bron: Townscape, Gordon Cullen

[1] Bron: Onderzoeksrapport Binnenstedelijke overgangen, Mark Dillen, Erwin Elschert, Frank van Zuijlen, 2010